

UOT 37.

Firuzə Nüsrəddin qızı Abdullayeva
Bakı şəhəri Nəsimi rayonu, Tahir Həsənov adına 23 nömrəli məktəbin
Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimi

TƏHSİLDƏ QIYMƏTLƏNDİRMƏ VACİB ELEMENT KİMİ

Фируза Нусреддин гызы Абдуллаева
учитель азербайджанского языка и литературы школы №23 имени Тахира Гасанова
Насиминского района гор. Баку

ОЦЕНИВАНИЕ В ОБРАЗОВАНИИ КАК ВАЖНЫЙ ЭЛЕМЕНТ

Firuzə Nusreddin Abdullayeva
teacher of the school number 23 named after Tahir Hasanov of the Nasimi district of Baku city

ASSESSMENT IN EDUCATION AS AN IMPORTANT ELEMENT

Xülasə: Bütün dünyada təhsil inkişaf etdikcə şagird nailiyyətlərini qiymətləndirmək üçün müxtəlif üsullar, vasitələr, formalar müəyyənləşdirilir. Təhsildə qiymətləndirmə müəllimə illik və gündəlik planlaşdırmaların hazırlanmasında da istiqamətverici rol oynayır. Müəllim bu zaman şagirdin güclü və zəif istiqamətlərini nəzərə alır. Şagirdin hafizəyənlü bilikləri deyil, onun təfəkkürü qiymətləndirilir.

Açar sözlər: ölçmə, qiymətləndirmə, keyfiyyət, kəmiyyət, bacarıq, vərdiş, qabiliyyət, proses, məqsəd, funksiya, növ, xüsusiyyət, meyar, nəticə, metod, vasitə

Резюме: По мере развития образования во всем мире для оценивания достижений учащихся использовались различные методы, средства и формы. Оценивание также играет руководящую роль в подготовке учителем ежедневного и годового планирования. Учитель каждый раз должен учитывать сильные и слабые стороны ученика. В данном процессе оценивается мышление ученика, а не его знания, основанные на памяти.

Ключевые слова: измерение, оценивание, качество, количество, умение, навыки, способности, процесс, цель, функции, тип, особенности, критерии, результаты, методы, средства

Summary: As education developed throughout the world, various methods, means, and forms were used to evaluate student achievement. Assessment also plays a leading role in teacher preparation for daily and annual planning. The teacher must take into account the strengths and weaknesses of the student each time. In this process, the student's thinking is assessed, not his knowledge based on memory.

Key words: measurement, evaluation, quality, quantity, skills, habits, talent, process, evaluation, quality, quantity, skills, habits, talent, process

Qiymətləndirmə təhsil prosesinin tərkib hissəsidir. Təhsil yarandığı gündən şagirdin bilikləri qiymətləndirildiyindən, onun yaranma tarixi də eyni qədimliyə gedib çıxır. Tədqiqatlar göstərir ki, ilk qiymətləndirmə Çində tətbiq olunmuşdur. 587 - ci ildən bu ölkədə keçirilməyə başlanmış qiymətləndirmə "çin imperiya imtahanları" adı ilə tanınırdı.

Bütün dünyada təhsil inkişaf etdikcə şagird nailiyyətlərini qiymətləndirmək üçün müx-

təlif üsullar, vasitələr, formalar müəyyənləşdirilirdi. Əksər Avropa ölkələrində ilk vaxtlar imtahanlar şifahi götürülürdü. Şagirdlər qoyulan suallara latın dilində cavab verirdilər və müəllim bu cavabları qiymətləndirirdi. İlk yazılı imtahanların tarixi isə 1792-ci ildə Kembric Universitetindən başlanır.

XX əsrin əvvəllərindən başlayaraq təhsil sahəsində inkişaf meyilləri gücləndi. Buna görə də şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi ilə

bağlı yeni ideyaların meydana çıxarması zərurəti yarandı. Həmin dövrdə ABŞ - da "mütarəqət təhsil ideyası" yarandı və tədricən digər ölkələrə də yayıldı.

"Mütarəqət təhsil ideyası"nın əsas mahiyyəti ondan ibarət idi ki, təhsil elmi biliklərin yox, sənayə və texnologiyanın inkişaf istiqamətlərinə uyğun gələn həyatı bacarıqların formalaşmasına yönəldilirdi. Təhsilin məzmununa bu cür yeni baxışlar tədricən qiymətləndirməyə yanaşmanı da dəyişdi. Artıq qiymətləndirmə daha çox biliklərin təbiiyyətinə və həyatla əlaqələndirilməsinə əsaslanırdı.

Rusiyanın təhsil tarixində, XVIII əsrin əvvəllərindən etibarən digər Avropa ölkələrində olduğu kimi, 3 səviyyəli qiymətləndirmə sistemi mövcud olmuşdur. Bu sistemə görə şagirdlərin nailiyyətləri yüksək, orta və aşağı səviyyələrə bölünür. Sonralar sözlə ifadə olunan qiymətləndirmə nəticələri qısa olaraq rəqəmlə ifadə olunmağa başlandı. Müxtəlif vaxtlarda Rusiyada 3, 5, 8, 10, 12 ballıq qiymətləndirmə şkalası tətbiq edilmişdir. Maraqlıdır ki, 5 ballıq sistemdə Rusiyada "5" ən yüksək qiymət idisə, Almaniyada ən yüksək qiymət "1" sayılır.

Tarixə nəzər salsaq, Azərbaycan Respublikası Sovet İttifaqının tərkibində olduğundan öz təhsil sistemindəki dəyişiklikləri Rusiyada gedən proseslərə uyğunlaşdırmalı idi.

Artıq 11-ci ildir ki, Azərbaycan Respublikasının ümumtəhsil məktəblərində yeni fənn proqramları (kurikulumlar) tətbiq olunur. Yeni proqramın təhsil ideyası şagirdlərə bilikdən çox,

onlara həyatda lazım olacaq, istifadə edə biləcəkləri bacarıq, vərdiş və dəyərlər qazandırmaqdır. Məktəbdaxili qiymətləndirmənin diaqnostik və formativ növlərində şagirdlərə qiymətlər sözlərlə, meyarlarla, summativ qiymətləndirmədə isə 5 ballıq şkalaya uyğun rəqəmlərlə yazılır.

Şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi təlim prosesində əks əlaqəni təmin etmək, onun inkişafını və keyfiyyətini izləmək, nailiyyətlərini vürğuləməyə üçün vacib məsələlərdən biridir. Qiymətləndirmə şagirdin mövcud biliklərini təyin etmək, inkişafını izləmək, çətinliklərini öyrənməkə bərabər, həmçinin təhsilin və təhsil materiallarının da keyfiyyətini təyin etmək üçün bir prosedir.

Təhsildə qiymətləndirmə müəllimə illik və gündünlük planlaşdırılmaları hazırlanmasında da istiqamətverici rol oynayır. Müəllim bu zaman şagirdin güclü və zəif istiqamətlərini nəzərə alır. Şagirdin hafizəyəyönümlü bilikləri deyil, onun təkfərdi qiymətləndirilir.

Qiymətləndirmə öyrənmənin ayrılmaz bir parçasıdır. Qiymətləndirmə şagirdin nəyi bildiyini deyil, nəyi, nə qədər bildiklərini görməyi aşkar edən bir vasitədir.

Müasir təhsildə qiymətləndirmə yanaşması dəyişmişdir. Ənənəvi və müasir qiymətləndirmələrin hər ikisində metodlar, vəzifələr, xüsusiyyətlər, keyfiyyət və kəmiyyət göstəriciləri, nailiyyət səviyyələri, növləri, obyektivi, meyar və normativləri, rol və vəzifələri vardır. Ənənəvi və müasir qiymətləndirmənin bir çox oxşarlığı olduğu kimi, fərqlilikləri də vardır.

Anlayışlar	Ənənəvi yanaşma	Müasir yanaşma
Məqsədlər	Müəyyən mərhələlərdə şagirdlərin bilik-bacarıq- vərdişlərinin səviyyəsini qeydə almaq və nailiyyətləri müqayisə etmək.	Təlim prosesinin səmərəliliyini və keyfiyyətini yüksəltmək, şagird və müəllimin gələcək fəaliyyətini cari vəziyyətlə əlaqələndirmək.
Funksiyalar	Tədris prosesinin sonunda tətbiq edilir, şagird həmin fəndən aldığı qiymətlə kifayətlənərək, bir müddət o fənni oxumur. Qiymətləndirmə kəmiyyətə əsaslanır.	Tədris prosesinin bütün mərhələlərində tətbiq edilir. Gündünlük kəmiyyət qiymətləndirilməsi yoxdur. Qiymətləndirmə keyfiyyətə əsaslanır.
Növlər	Gündünlük, rüblük, illik qiymətləndirmə.	Diaqnostik, formativ, summativ qiymətləndirmə
Xüsusiyyətlər	Formal, qeyri-dağıq, sistemsiz müəllimin subyektiv rəyinə əsaslanır.	Standart əsasında qurulur. Daha obyektiv, dağıq, adekvat, sistemlidir.

Təhsildə qiymətləndirmə vacib elementi kimi

Meyarlar	Mövzulara əsaslanır.	Qiymətləndirmə standartlarına əsaslanır.
Metodlar, vasitələr	Şifahi cavab, yoxlama işləri, testlər, imla, ifadə, tapşırıq.	Müasirlik, səhəbət, müşahidə, rubrikalar, tapşırıqlar, valideynlərlə və digər fənn müəllimləri ilə əməkdaşlıq, şagirdlərin şifahi cavabları, şagirdlərin yazı işlərinin təhlili, test tapşırıqlarının nəticələri.
Nəticə	Jurnalda rəqəmlə əks etdirilən çoxsaylı qiymətlər.	Potensial və təlim imkanlarına uyğun şagird nailiyyətləri.

İstər ənənəvi, istərsə də müasir təhsildə şagirdlərin bilik və bacarıqlarını qiymətləndirmək üçün müxtəlif üsullar və vasitələr mövcud olmuşdur. İllər keçdikcə qiymətləndirmənin obyektivi, məqsədi, xüsusiyyətləri, göstəriciləri, rol, vəzifəsi, forması, üsulları, vasitələri, nailiyyət səviyyələri, keyfiyyət və kəmiyyət göstəriciləri dəyişmişdir.

Təhsildə ölçmə və qiymətləndirmə çox mühüm bir prosedir. Ölçmə şagirdin hər hansı bir xüsusiyyətinin müəyyən vaxt ərzində müşahidə nəticələrinin sayı və ya simvollarla ifadə edilə bilər. Qiymətləndirmə isə müşahidə nəticələrinin hər hansı meyarlarla söykənib bir qərarə gəlməkdir.

Təhsildə ölçmə və qiymətləndirmə nəyə lazımdır, və ya nəyə xidmət edir:

- > Şagirdin öyrənmə səviyyələrini müəyyən edir;
- > Şagirdin inkişafını izləməyə imkan yaradır;
- > Şagirdin inkişafında irəliləmə və geriləmələri müəyyən etməyə imkan yaradır;
- > Şagirdin öyrənmə çətinliklərini müəyyən edir;
- > Qiymətləndirmə vasitələrinin səviyyəsini müəyyən edir;
- > Gələcək öyrənmə müddətlərini planlaşdırmağa imkan yaradır;
- > Şagird qabiliyyətlərinin hamı özəli tərəfindən, həm də müəllimlər tərəfindən müəyyənləşdirilməsinə təmin edir.

Ədəbiyyat:

1. Azərbaycan Respublikasının ümumtəhsil sistemində Qiymətləndirmə Konsepsiyası. Bakı, 2009.
2. "Təhsil haqqında" Azərbaycan Respublikasının qanunu. Bakı: Qanun, 2009.
3. Шакирова Р. X., Буркитова А. А., Дудкина О. И. Оценка учебных достижений учащихся. Бишкек, 2012.
4. Бардин К.В. Как научить детей учиться. М., 1987.

E-mail: firuza_23@mail.ru
Rəyçilər: dos. A. Bəkirova, dos. Ə. Gərayev
Redaksiyaya daxil olub: 10.12.2018.